

РИНОК ПРАЦІ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

LABOR MARKET IN THE CONTEXT OF FORMATION OF FINANCIAL POLICY OF SOCIAL DEVELOPMENT

У статті досліджено сучасні тенденції, що мають місце на ринку праці та визначають напрями розвитку людського капіталу і трудових ресурсів, як важливої складової й індикатора для формування та реалізації фінансової політики в умовах пріоритетності соціального розвитку та формування умов для зменшення соціальних диспропорцій. Більшість країн світу сьогодні переходить до постіндустріального суспільства, формування економіки знань, домінуючим фактором розвитку якої є людський капітал, його креативне начало і талант, що виражається через нові ідеї, погляди і концепції – все це зумовлено інтенсивним розвитком технологій й інновацій, посиленням значення сфери послуг, прискоренням включення країни до процесу глобалізації. Дослідження сучасних тенденцій, що мають місце на ринку праці та визначають напрями розвитку людського капіталу і трудових ресурсів дуже важливе для формування та реалізації фінансової політики в умовах розвитку соціально-орієнтованої економіки. Функціонування ринку праці забезпечує потенціал для сплати податків і формування доходів як основи забезпечення життєдіяльності населення і бази формування людського капіталу, тому його аналіз є дуже важливим для формування фінансової політики України. Крім того, зайнятість та структура перспективних робочих місць визначають пріоритети соціальної складової витрат держави, а також формують потенціал для виробництва ВВП країни.

Ключові слова: фінансова політика, соціальний розвиток, ринок праці, людський капітал, НТР.

Economic processes in Ukraine are related to the world ones, and the chosen course to build a socially oriented market economy determines the importance of sustainable human development, which determines the adaptation of all areas of economic objectives and areas of application. Therefore, the implementation of financial policy should provide conditions for the formation of the welfare of citizens and the leveling of disparities in the market economy, in particular in relation to social inequality and property stratification. In the 21st century global social and economic development has acquired new features – intensive development of technology and innovation, increasing the importance of services, accelerated integration into globalization – due to the transition of most countries to post-industrial society, knowledge economy, the dominant factor capital, its creative beginning and talent, which is expressed through new ideas, views and concepts. Creative human capital, in turn, is at the heart of the creative class – a stratum of society engaged in science and technology, science and art, the result of which is the latest products. The concept of "creative class" appeared in parallel with the transformation of the Internet space into an integral part of life. Therefore, the creative class is often associated with the concepts of "network" or "virtual" class, those people whose daily lives are largely shaped by the practices of the constant presence of IT technologies. The study of current trends in the labor market and determination the direction of human capital and labor resources are very important for the formation and implementation of financial policy in the priority of social development and the formation of conditions to reduce social disparities. Although the labor market falls under the regulation of financial policy quite indirectly, in particular in terms of the level of minimum wage or tariff-level regulation, but the functioning of the labor market provides the potential for taxes and income as a basis for livelihoods and human capital. In addition, trends and directions that occur in the field of employment and the structure of promising jobs, determine the priorities of the social component of government spending, as well as form the potential for the production of GDP.

Key words: financial policy, social development, labor market, human capital, STR.

УДК 336.14

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct65-25>

Даниліна С.О.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри
загальної економічної теорії
та економічної політики
Одеський національний економічний
університет

Коцюрубенко Г.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів
Одеський національний економічний
університет

Danylina Svetlana

Odesa National Economic University

Kotsiurubenko Ganna

Odesa National Economic University

Постановка проблеми. У XXI столітті світовий соціально-економічний розвиток набув нових рис – інтенсивний розвиток технологій й інновацій, посилення значення сфери послуг, прискорене включення до процесу глобалізації, – що зумовлено переходом більшості країн світу до постіндустріального суспільства, формування економіки знань і, як наслідок, значної ролі та уваги до важливості розвитку та підвищення якості людського капіталу, створення умов для його формування тощо.

Економічні процеси в Україні є дотичними до світових, більш того, обраний курс на розбудову

соціально-орієнтованої ринкової економіки визначає важливість сталого людського розвитку, що обумовлює адаптацію усіх напрямів реалізації економічних завдань і сфер застосування.

Як зазначає С. В. Качула, реалізація функцій соціально орієнтованої держави проявляється у формуванні ефективної та дієвої державної фінансової політики, як складової соціально-економічного розвитку [1, с. 72]. Реалізація фінансової політики, у кінцевому підсумку своєї мети, має забезпечити умови для формування добробуту громадян і нівелювання диспропорцій, що

формується у ринковій економіці, зокрема щодо соціальної нерівності та майнового розшарування.

Ринок праці підпадає під сферу регулювання фінансової політики досить опосередковано, зокрема щодо рівня встановлення мінімальної заробітної плати чи то тарифно-розрядного регулювання, проте, функціонування ринку праці забезпечує потенціал для сплати податків і формування доходів як основи забезпечення життєдіяльності населення і бази формування людського капіталу. Крім того, тенденції та напрями, що відбуваються у площині зайнятості та структури перспективних робочих місць, визначають пріоритети соціальної складової витрат держави, а також формують потенціал для виробництва ВВП країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження різних аспектів та складових фінансової політики, факторів та напрямів впливу на інструменти реалізації входять до кола інтересів провідних економістів та дослідників, зокрема М. Д. Пасічника, Т. Д. Сіташ, С. С. Задворних, Н. В. Ткаченко, В. В. Петрушевської та інші, засади фінансової політики та її окремих складових із акцентуванням уваги на суспільному розвитку та соціальному спрямуванні розглядають Л. А. Гордієнко, Г. В. Возняк, С. В. Качула, Л. В. Лисяк, І. Я. Чугунов, зростання ролі фінансів і фінансової політики у розвитку трудового потенціалу досліджують М. І. Крупка, М. І. Кульчицький, О. В. Коваленко, М. І. Заплатинський. Якісні та кількісні дослідження стану й тенденцій формування та регулювання ринку праці, трудових ресурсів і сфери зайнятості розглядають С. І. Бандур, С. Г. Струмилін, О. І. Амоша, М. А. Окландер, В. І. Яроцький та інші. Поряд з тим, плинність тенденцій та стрімкий розвиток технологій обумовлюють зміни у структурі ринку праці, формують нові виклики для держави щодо підготовки фахівців, фінансового регулювання новітніх сфер і визначають важливість дослідження тенденцій ринку праці з метою їх врахування для реалізації ефективно фінансової політики, тобто використання інструментів стимулювання та розвитку для забезпечення добробуту та соціальної рівності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сучасних тенденцій, що мають місце на ринку праці та визначають напрями розвитку людського капіталу і трудових ресурсів, як важливої складової й індикатора для формування та реалізації фінансової політики в умовах пріоритетності соціального розвитку та формування умов для зменшення соціальних диспропорцій.

Виклад основного матеріалу. Домінуючим фактором розвитку економіки знань є людський капітал, його креативне начало і талант, що виражається через нові ідеї, погляди і концепції. Креативний людський капітал, у свою чергу,

знаходиться в основі креативного класу – прошарку суспільства, зайнятого в науково-технічній сфері, науці та мистецтві, результатом роботи якого є новітні продукти.

Поняття «креативний клас» з'явилося паралельно з перетворенням інтернет-простору на невід'ємну частину життя. Тому креативний клас дуже часто асоціюють з поняттями «мережевого» або «віртуального» класу, тих людей, чиє повсякденне життя багато в чому формується практиками постійної присутності ІТ-технологій.

У ХХ ст. Йозеф Шумпетер виділив підприємництво як четвертий фактор виробництва. Відповідно до його концепції, підприємці формують інноваційні рішення і грають ключову роль в суспільному прогресі [2].

У 60-ті роки Дж. Гелбрейт зазначав, що з часом у корпораціях головним буде не власник, а техноструктура – ціла сукупність вчених, інженерів і техніків, фахівців з реалізації, реклами та торгових операцій, експертів у сфері відносин з громадськістю, лобістів, адвокатів та людей, добре знайомих з особливостями бюрократичного апарату та його діяльності, а також посередників, керуючих, адміністраторів [3].

Д. Белл також вказував на те, що постіндустріальне суспільство передбачає виникнення нового класу, представники якого на політичному рівні виступають як консультанти, експерти або технократи.

По мірі розвитку креативного класу як явища змінювалися і концепції, що його характеризують. Так Барбара і Джон Еренрейхі визначають креативний клас за допомогою його причетності до управління, виділяючи тільки невелику частину цієї спільноти. «Професійно керуючий клас» – це клас геніальних менеджерів, чудових управлінців, здатних вирішувати завдання будь-якого рівня. При цьому вони прагнуть не до матеріального достатку, а до нових все більш цікавих проектів.

Р. Франкенберг визначає «креативний клас» як спільність людей різних професійних компетенцій, орієнтованих на кар'єру. Він також вводить поняття «спіралісти», під яким розуміє соціально-економічно і географічно мобільну категорію людей, які «виходять за рамки тих спільнот, в які організації їх направляють» [4].

М. Дальстром визначає нове соціально-структурне утворення – «яппі». Це високоосвічені люди, які здатні адаптувати свої знання для використання в різних областях, які прагнуть отримувати нові знання, розвивати свої навички і поповнювати свій досвід. Також вони відрізняються високим рівнем гнучкості, тому з легкістю можуть часто змінювати своє географічне положення.

М. Чікентміхай в своїй роботі визначає, що креативність не може бути такою, поки вона не інтегрована в існуючу культуру. Тому креативному

класу необхідні ті, для кого його діяльність являє собою певну цінність. Таким чином, структура суспільства являє собою бінарний поділ на креативний клас і клас акцепторів [5].

На початку XXI століття популярною стала нова концепція «креативного класу». Це поняття стало широко використовуватися після появи книги Р. Флоріди «Креативний клас: люди, які змінюють майбутнє» [6]. У книзі йдеться про те, як представники творчих професій формують сьогодні, по суті, новий суспільний клас, представники якого мають унікальні властивості та здатні впливати на розвиток окремих сфер або ж суспільства в цілому. Крім цього, представникам даного класу властиві постійне кар'єрне зростання і високий рівень матеріального благополуччя, що пов'язано з їх повною віддачею у професійній діяльності та їх затребуваністю в сучасному суспільстві.

Три головні цінності креативного класу, за Флоридою, – це індивідуальність, меритократія та відкритість (різноманітність). За його підрахунками креативний клас США становить понад 30% робітничого населення, що перевищує робітничий та аграрний клас разом узяті [6].

Отже, креативний клас – це люди, які зайняті в нематеріальному секторі економіки, які досягають індивідуального успіху завдяки своїй освіті та творчим здібностям. Їх характерний певний набір цінностей, серед яких головними є: особиста самореалізація, індивідуальні свободи, перевага нематеріальних благ фінансовому успіху і відкритість. Це двигун глобалізованої економіки, творці постіндустріальних продуктів та сервісів.

Р. Бошма та М. Фріч додають, що працівники креативної сфери є основними драйверами зростання міст та регіонів та створюють новий порядок життя суспільства. Суть якості «креативність» може бути показано через дві ключові характеристики: новизна продукту праці та ефективність у вирішенні поточних завдань [7, с. 403].

Отже, креативна праця – це суспільно значуща, заснована на високому рівні освіти, творча праця, яка вимагає від працівника регулярної участі у вирішенні складних, нестандартних, нових завдань та застосування незалежного критичного мислення у повсякденній роботі. Відповідно, креативний клас – це працівники креативної чи творчої праці.

Варто зазначити, що при формуванні креативної економіки, на відміну від економіки традиційного економічного укладу, в якості головного інструменту акцентуються знання, ресурсу – інформація, а продукт – інновація. Таким чином, концепція креативної економіки поєднує такі розрізнені поняття, як «інформаційна економіка», «економіка знань» та «інноваційна економіка». Сировина креативної економіки – талант породжувати нові, оригінальні ідеї та перетворювати

ідеї на економічний капітал та продукти, що продаються.

Основний драйвер креативної економіки є вільна конкуренція. У креативній економіці відбувається заміщення фізичного капіталу на людський капітал, як основний чинник розвитку та частки національного багатства. Вже зараз людський капітал у загальній структурі сукупного капіталу країн Західної Європи та Японії становить близько 70% [8]. Процес розвитку нового типу економіки полягає у підвищенні якості людського капіталу, якості життя та у виробництві знань, нових технологій, інновацій та послуг високої якості. Основна «додана вартість» у креативній економіці буде створюватися у процесі творчості, завдяки новим знанням та праву інтелектуальної власності на результати такої праці. Креативна економіка спирається на розвинену систему венчурного капіталу. Продуктом креативної економіки є не лише нові товари, а й формування нових інститутів і систем виробництва. До результатів прояву креативності в економіці відносяться – розвиток аутсорсингу (контрактного виробництва) та «віртуальних компаній», які передають субпідрядникам практично все – виробництво, логістику, рекламу, бухгалтерію, зберігаючи за собою лише невеликий штат адміністраторів, спеціалістів з маркетингу та розробників.

За таких умов, перед державою постають нові виклики щодо обліку доданої вартості, що виробляється, та можливості її обрахунку для подальшого оподаткування. Розробка податкової політики має не лише враховувати особливості нових послуг і професій, але й сприяти їх подальшому розвитку, тобто крім, фіскальної функції, забезпечувати також стимулювання з огляду на перспективність та тенденції до розвитку відповідно до нових економічних формацій.

Проте, у наступні 20 років тенденції розвитку світової економіки можуть призвести до скорочення доступних робочих місць певних категорій у світі на 50% [8] та появи цілого класу «зайвих» людей, до руйнування звичних механізмів "гарантій майбутнього" (профорієнтації, довгострокового найму або гідної пенсії), та необхідності повного перенавчання персоналу під вимоги цифрової економіки. Тобто, навіть з огляду на значні позитивні перспективи щодо підвищення якості життя, існують значні ризики щодо ще глибшого майнового розшарування та поглиблення соціальної нерівності у суспільстві.

Так низка авторів зазначають, що впровадження цифрових технологій може спричинити скорочення робочих місць та зникнення великого переліку професій внаслідок роботизації та автоматизації господарських процесів. Зокрема, П. Кругман стверджує, що внаслідок впровадження цифрових технологій відбудеться скорочення попиту на

спеціальності пов'язані з фінансами, бухгалтерським обліком, юриспруденцією та іншими спеціальностями, пов'язаними з висококваліфікованою працею. З цього приводу він пише: «Розумні машини роблять непотрібними розумних людей» [9]. Д. Аджемоглу та П. Рестрепо зазначають, що встановлення одного промислового робота замінює від трьох до шести працівників, тобто одна додаткова машина на тисячу працівників знижує рівень зайнятості на 0,18–0,34% [10]. К. Фрей і М. Осборн у своїх дослідженнях виявили тенденцію заміщення роботизованою технікою та програмним забезпеченням у США близько 47% місць протягом 20 років [11]. Вже інші вчені в результаті досліджень навели аналогічні дані щодо інших країн: 35% – для Франції, 59% – для Німеччини, 45–60% – загалом для держав Євросоюзу [12]. За оцінками консалтингової компанії McKinsey&Co, впровадження наявних технологій забезпечить автоматизацію праці вартістю 2 трлн.дол., а протягом найближчих 5 років через дифузію цифрових технологій промислово розвинені країни втратять близько 5 млн. робочих місць [13]. Основною тенденцією на ринках праці як розвинених країн, так і країн, що розвиваються, в найближчі роки стане колосальне зростання безробіття серед низько- і середньо-кваліфікованих працівників.

Такі тенденції визначають необхідність коригування та розробки сучасної бюджетної та соціальної політик, зокрема щодо фінансування освіти, в частині нових спеціальностей та напрямів, і соціальної підтримки в частині перекваліфікації. Розбудова цих складових фінансової політики має орієнтуватись не лише на існуючу структуру, але й бути орієнтованою на перспективні зміни.

У той же час прогнозується зростання зайнятості в таких сферах, як креативна економіка,

цифрова та віртуальна економіка, сектори відновлення екології, людино-орієнтованих сервісах та у новоствореному технологічному секторі. За рахунок впровадження нових технологій зайнятість у світі щороку зростатиме за такими напрямками:

- великих даних – 2,95%;
- мобільного інтернету та хмарних технологій – 2,47%;
- Інтернету речей – 2,27%;
- автоматизації виробництва – 0,36%.

До 2025 року великі дані (Bigdata) збільшать кількість робочих місць у галузі математики та обчислювальної техніки на 4,59%, в управлінській сфері – на 1,39%, у фінансовому секторі – на 1,34%, а у продажах – на 1,25% на рік. Але ті ж великі дані скоротять кількість робочих місць офісних співробітників на 6,06% на рік. У той же час «інтернет речей» призведе до зростання зайнятості у комп'ютерних спеціальностях на 4,54% на рік, а фахівців із проектування та інженерної розробки – на 3,54%. Але цей фактор скоротить зайнятість фахівців з техобслуговування, ремонту та встановлення обладнання на цілих 8% на рік, а офісних працівників на 6,2%. На зайнятість у промисловості сильно вплинуть нові виробничі технології та 3D-друк (кількість робочих місць скорочуватиметься на 3,6% щорічно) та значно меншою мірою – роботизація та розвиток автоматичного транспорту (скорочення на 0,83%) [15].

У США основне падіння зайнятості обумовлено втратою робочих місць працівниками, які не входять до креативного класу. Працівники креативної праці хоч і теж відчули номінальне скорочення зайнятості, темпи падіння були незначними – 1% [16, с. 27].

Цифрова економіка все активніше входячи в наше повсякденне життя, змінює багато підходів,

Рис. 1. Рівень безробіття у світі (серед населення старше 15 років) з 2010 по 2020 рр.

Джерело: [14]

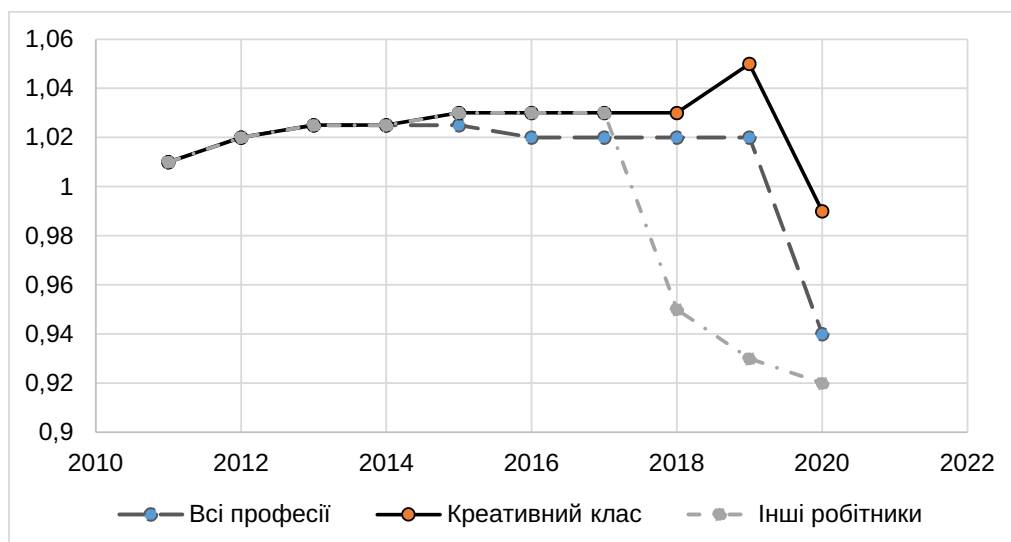

Рис. 2. Темпи зростання зайнятості у США у % до попереднього року: усі працівники, працівники креативного класу та працівники, які не входять до складу креативного класу з 2011 по 2020 рр.

Джерело: [14]

що склалися до організації та управління їх трудовою діяльністю. Цифрові технології та шостий технологічний уклад найближчими десятиліттями призведуть до часткового заміщення людської праці машинним. За даними Boston Consulting Group [17] у результаті цифровізації від 9 до 50% всіх існуючих професій можуть зникнути в найближче десятиліття. За даними інституту McKinsey, вже до 2036 року може бути автоматизовано від 2 до 50% роботи, вираженої у людино-години, а до 2066 року ця частка може досягти 46–99% [13].

В країнах «великої двадцятки», за даними Європейської Комісії, річний обсяг цифрової економіки оцінюється в 3,2 трлн. євро та становить близько 8% сукупного ВВП. Внесок інтернету в приріст ВВП 20-ти розвинених країн за останні 5 років (2015–2020) становив 21% (сукупно) [18]. Звіт ЄС говорить про те, що величезний потенціал цифрової економіки ще не повністю використовується європейцями: 41% підприємств нині взагалі не використовують цифрові технології, лише 2% повною мірою реалізують їх переваги (фінансовий сектор, автомобілебудування, енергетика).

Особливістю Четвертої промислової революції з її цифровізацією та роботизацією є те, що на ринку праці не будуть створюватися додаткові робочі місця, але посиляться процес «стиснення» вже сформованих. Поява принципово нових креативних професій та інженерних спеціальностей супроводжуватиметься ліквідацією численних традиційних. За окремими оцінками до 2035 року кіберфізичні системи витіснять до 50% зайнятих у сферах рутинної праці [19].

«Нові» робочі місця не відповідатимуть традиційній моделі повної зайнятості (робота на вимогу,

неповний робочий день тощо), оскільки нові технології дозволять фрагментувати робочий процес. Проте нестандартна зайнятість не означає запит на низьку кваліфікацію. Навпаки, нестандартні операції вимагатимуть найвищий рівень кваліфікації, що поставить на ринку праці у більш вразливе становище працівників, для яких хороша освіта буде недоступною. Наприклад, за даними Китайського державного інформаційного центру, стрімке зростання у секторі електронної торгівлі у країні призвело до створення 10 млн. робочих місць в он-лайн магазинах та суміжних службах, що становить близько 1,3% всіх робочих місць у країні [20].

Однак, цифровізація зайнятості веде не тільки до появи та розширення нових професій, але й до виключення окремих професій та сфер зайнятості (табл. 1). За даними, наведеними у доповіді Всесвітнього економічного форуму [21], автоматизація у багатьох галузях призведе до появи 2 млн. нових робочих місць, які зможуть зайняти розробники унікального програмного забезпечення, інженери та аналітики, але скоротить 7 млн. місць, зайнятих нині середньо-кваліфікованих фахівців, яких замінять роботи.

Крім того, сьогодні робот стає активним гравцем на ринку праці, складаючи дедалі помітнішу конкуренцію людині. Згідно з дослідженнями компанії Dell, у той час як перенесення виробництва в країни з дешевою економікою дозволяє заощадити на оплаті праці до 65%, заміна працівників роботами може знизити витрати на 90%, тобто вже зовсім скоро роботизація може дати бізнесу вельми відчутні вигоди. За наявними даними, вже найближчим часом 19% усіх робітників можуть

Таблиця 1

Праця в умовах цифрової економіки

Галузі та типи праці з найбільшим ризиком автоматизації / діджиталізації	Галузі та типи праці з найменшим ризиком автоматизації / діджиталізації	Нові види праці
<p>Офісна робота та бухгалтерські операції; Торівля та комерція; Транспорт та логістика; Обробна промисловість; Будівництво.</p>	<p>Освіта, мистецтво; Засоби масової інформації; Юридичні послуги; Управління людськими ресурсами; Керування бізнесом; Фінанси; Консалтинг; Медичні послуги; Фахівці в галузі комп'ютерних технологій, інженери та науковці; Деякі види послуг (соціальна робота, перукарні, індустрія краси тощо).</p>	<p>«Верх шкали» Архітектори, аналітики та обробники даних; Розробники програмного забезпечення та додатків; Фахівці у галузі створення мереж, штучного інтелекту; Дизайнери та виробники нових інтелектуальних машин, роботів та 3D принтерів; Фахівці в галузі цифрового маркетингу та електронної комерції.</p> <p>«Низ шкали» Цифрові «раби на галерах» (введення даних або фільтрація трафіку) та інші робітники на цифрових платформах; Uber-водії, випадкова дрібна робота (ремонт, облаштування будинку, догляд за домашніми тваринами тощо).</p>

Джерело: [22]

бути заміщені роботами на 81%. У США, за прогнозами експертів, до 47% робіт до 2034 року виконуватимуть роботи [21].

Продуктивність праці на роботизованих ділянках виробництва у 5 разів вище, ніж на ділянках без автоматизації. Дослідження McKinsey вказують на те, що менше 5% професій можуть бути повністю автоматизовані, а для часткової автоматизації потенціал є майже у всіх галузях. Майже половина функцій може бути автоматизована за допомогою найвідоміших сьогодні технологій. У новій доповіді консалтингової компанії Cognizant Technology Solutions зазначається, що через зростання застосування роботів та штучного інтелекту вже найближчим десятиліттям з'явиться як мінімум 21 нова спеціальність.

Кількість професій, що зникає, перевершить кількість професій майбутнього. Проте, на відміну від минулих років, робочі місця скорочуються швидше, ніж створюються. Роботодавці очікують, що до 2025 року частка незапитаних професій знизиться з 15,4% до 9% (скорочення на 6,4%), а чисельність нових зросте з 7,8% до 13,5% (зростання на 5,7%) від загального числа працівників компаній-респондентів [23].

Дослідники Всесвітнього економічного форуму припускають, що впровадження нових технологій і перерозподіл роботи між людьми і машинами призведе до скорочення 85 мільйонів робочих місць. Натомість з'являться 97 мільйонів нових ролей. Вони будуть більш адаптовані до нових технологій. Поряд з тим, така ситуація вимагає реагування від держави, зокрема щодо перебудови системи освіти та її трансформації. Такі виклики зумовлюють важливість розробки виваженої фінансової політики щодо фінансування відповідних перетворень, адже їх потенціал несе суттєві зміни для обсягів виробленого та розподіленого ВВП.

Все більше людей шукають роботу в кардинально нових для них сферах діяльності. 50% людей, які прийшли в сферу штучного інтелекту і роботи з даними, раніше працювали в зовсім інших галузях. Якщо брати сферу продажів, то ця частка становить 75%. У створенні контенту – 72%, інженерії – 67% [24, с. 24].

Компанії зазнають труднощів із впровадженням нових технологій через те, що не вистачає кваліфікованих кадрів на місцевому ринку праці. Брак кваліфікованих кадрів гостріше відчувається в нових професіях. Труднощі виникають під час пошуку фахівців з аналізу даних. А також фахівців зі штучного інтелекту й машинного навчання, розробників програмного забезпечення та застосунків.

За відсутності готових талантів, очікується, що до 2025 року роботодавці запропонують перепідготовку та підвищення кваліфікації трохи більше ніж 70% своїх працівників. Однак залученість співробітників у ці курси відстає. Тільки 42% людей скористаються можливостями перепідготовки та підвищення кваліфікації за підтримки роботодавця [25]. Така ситуація свідчить про неготовність суспільства до змін, що відбувається та вимагають від держави саме інформаційної підтримки, що дасть змогу значно здешевити вартість подальших послуг щодо перекваліфікації уже за рахунок відповідних соціальних фондів.

Висновки. Тенденції, що мають місце на сучасному ринку праці й активізації уваги до важливості розвитку людського капіталу відповідно до сутності креативної економіки та економіки знань, свідчать про потенціал змін не лише щодо структури економічної системи, але й щодо підходів й основ реалізації фінансової політики. Урахування тенденцій має відобразитись у напрямках реалізації фінансової політики, зокрема щодо таких сфер як освіта, а також корегувати та

регулювати діяльність перспективних і новітніх галузей. У даному випадку мова йде про роботу на випередження, зокрема щодо оподаткування новітніх послуг, з метою їх стимулювання та встановлення правил і норм для суб'єктів задалегідь, щоб не вносити дисбаланси у розуміння взаємодії держави та виробників (оподаткування цифрових операцій та операцій в мережі інтернет, роботи фрілансерів тощо). Крім того, реалізація фінансової політики, відповідно до встановлених тенденцій, має відбуватись із урахуванням впровадження інвестиційних стимулів, що мають бути розроблені безпосередньо для залучення новітніх фахівців для роботи та реалізації на території країни. В умовах пріоритетності людського капіталу та формування працівників новітньої формації, важливого значення набувають питання створення соціальної інфраструктури як складової залучення для проживання населення, об'єкти якої, у переважній більшості випадків, є сферою забезпечення та фінансування саме державних фінансів. У кінцевому підсумку, такі зміни впливають на пропорції розподілу виробленого ВВП і формують передумов для зменшення диспропорцій у майновому стані населення. Викладені тенденції та аспекти визначають важливість подальших досліджень щодо напрямів розбудови та формування фінансової політики держави щодо забезпечення добробуту населення та зменшення соціальної нерівності в умовах новітніх змін.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Качула С. В. Трансформація механізму реалізації державної фінансової політики соціального розвитку в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 2. С. 72-76.
2. Шумпетер Й. *Теорія економічного розвитку*. М.: «Прогресс», 1982. 454 с.
3. Гэлбрейт Дж. *Новое индустриальное общество*. М.: АСТ, 2004. 602 с.
4. Frankenberg R. *Village on the Border*. L.: Cohen and West, 1957. 163 p.
5. Csikszentmihalyi M. *Beyond boredom and anxiety*. San Francisco, 1975.
6. Флорида Р. *Креативный класс. Люди, которые меняют будущее*. М.: Классика-XXI, 2007.
7. Boschma R. A., Fritsch M. Creative class and regional growth: Empirical evidence from seven European countries. *Economic geography*. 2009. Vol. 85. № 4. P. 391–423.
8. Changing Nature of Work. *World Development Record*. 2019. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2019>.
9. Кругман П. *Выход из кризиса есть I* [пер. с англ. Ю. Гольдберга]. М.: АзбукаБизнес, 2013. 318 с.
10. Nunes A. Automation Doesn't Just Create or Destroy Jobs – It Transforms Them. *Harvard Business Review*. URL: <https://hbr.org/2021/11/automation-doesnt-just-create-or-destroy-jobs-it-transforms-them>

11. Глобальний ринок праці відчує вплив роботизації вже в наступному році. *PCWEEK*. URL: <https://www.pcweek.ua/themes/detail.php?ID=155649>.

12. A future that works: automation, employment, and productivity. *McKinsey Global Institute*. 2017. URL: https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Featured%20Insights/Digital%20Disruption/Harnessing%20automation%20for%20a%20future%20that%20works/MGI-A-future-that-works_Full-report.ashx.

13. Reimagining the postpandemic economic future. *McKinsey & Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/public-and-social-sector/our-insights/reimagining-the-postpandemic-economic-future>.

14. Офіційний сайт International Labor Organization. URL: <https://www.ilo.org/global/langen/index.htm>

15. Будущее рынка труда: противоборство тенденций, которые будут формировать рабочую среду в 2030 году. *PwC*. URL: <https://www.pwc.com/kz/publications/publications-new/workforce.html>.

16. Степанова Т.Д. Креативный класс в период коронакризиса. *Инновации и инвестиции*. 2021. № 8. С. 26–30.

17. Technology, Media and Telecommunication. *Boston Consulting Group*. URL: <https://www.bcg.com/industries/technology-media-telecommunications/overview>.

18. Офіційний сайт The Digital Economy and Society Index (DESI). URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/cn/desi>.

19. Frey C. B., Osborne M. A. The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation? *OMS Working Papers*. 2013.

20. Доклад о мировом развитии «Цифровые дивиденды». Международный банк реконструкции и развития / Всемирный банк. 2020. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/24985>.

21. The Future of Jobs Report. *World Economic Forum*. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf.

22. Christophe Degryse. Digitalisation of the economy and its impact on labour markets. *Working Paper of European Trade Union Institute*. 2016.

23. World Employment and Social Outlook: The role of digital labour platforms in transforming the world of work. *International Labour Organization*. 2021. URL: https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2021/WCMS_771749/lang--en/index.htm.

24. Кузнецова Н. Б. Вплив цифровізації на трансформацію праці та сектор креативної економіки. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2019. № 4 (60). С. 20–30.

25. Пищуліна О. *Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти*. Київ : Центр Разумкова, 2020. 274 с.

REFERENCES:

1. Kachula S. V. (2019) Transformacija mekhanizmu realizaciji derzhavnoj finansovoj polityky social'nogho rozvytku v Ukrajinі [Transformation of the mechanism of realization of the state financial policy of social development in Ukraine]. *Economy and state*, no. 2, pp. 72–76.
2. Schumpeter J. (1982) *Teoryja ekonomyčeskogho razvytyja* [Theory of economic development]. Moscow: "Progress".

3. Galbraith J. (2004) *Novoe yndustrialjnoe obshchestvo* [The New Industrial Society]. Moscow: AST.
4. Frankenberg R. (1957) *Village on the Border*. Lviv: Cohen and West.
5. Csikszentmihalyi M. (1975) *Beyond boredom and anxiety*. San Francisco.
6. Florida R. (2007) *Kreatyvnyj klass. Ljudy, kotorye menjajut budushhee* [Creative class. People who change the future]. Moscow: Klassika-XXI.
7. Boschma R. A., Fritsch M. (2009) Creative class and regional growth: Empirical evidence from seven European countries. *Economic geography*, vol. 85, no. 4, pp. 391–423.
8. Changing Nature of Work (2019) *World Department Record*. Available at: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2019> (accessed 22 February 2022).
9. Krugman P. (2013) *Vykhod yz kryzysa estj* [There is a way out of the crisis]. Moscow: Azbuka Business.
10. Nunes A. (2021) Automation Doesn't Just Create or Destroy Jobs - It Transforms Them. *Harvard Business Review*. Available at: <https://hbr.org/2021/11/automation-doesnt-just-create-or-destroy-jobs-it-transforms-them> (accessed 22 February 2022).
11. Ghlobaljnij rynek praci vidchuje vplyv robotyzacii vzhe v nastupnomu roci [The global labor market will be affected by robotics next year]. *PCWEEK*. Available at: <https://www.pcweek.ua/themes/detail.php?ID=155649> (accessed 20 February 2022).
12. A future that works: automation, employment, and productivity (2017) *McKinsey Global Institute*. Available at: https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Featured%20Insights/Digital%20Disruption/Harnessing%20automation%20for%20a%20future%20that%20works/MGI-A-future-that-works_Full-report.ashx (accessed 19 February 2022).
13. Reimagining the postpandemic economic future. *McKinsey&Company*. Available at: <https://www.mckinsey.com/industries/public-and-social-sector/our-insights/reimagining-the-postpandemic-economic-future> (accessed 19 February 2022).
14. *International Labor Organization*. Available at: <https://www.ilo.org/global/langen/index.htm> (accessed 17 February 2022)
15. Budushhee rynku truda: protyvoborstvo tendencij, kotorye budut formirovatj rabochuju sredu v 2030 ghodu [The Future of the Labor Market: A Confrontation of Trends That Will Shape the Work Environment in 2030]. *PwC*. Available at: <https://www.pwc.com/kz/publications/publications-new/workforce.html> (accessed 23 February 2022).
16. Stepanova T. D. (2021) Kreatyvnyj klass v peryod koronokryzysa [Creative class during the coronocrisis]. *Innovation and investment*, no. 8, pp. 26–30.
17. Technology, Media and Telecommunication. *Boston Consulting Group*. Available at: <https://www.bcg.com/industries/technology-media-telecommunications/overview> (accessed 21 February 2022).
18. *The Digital Economy and Society Index (DESI)*. Available at: <https://ec.europa.eu/digital-singlemarket/cn/desi> (accessed 22 February 2022).
19. Frey C. B., Osborne M. A. (2013) The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation? *OMSWorkingPapers*.
20. Doklad o myrovom razvytyi «Cyfrovyje dyvydendy» (2020) [World Development Report Digital Dividends] *International Bank for Reconstruction and Development / World Bank*. Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/24985> (accessed 15 February 2022).
21. The Future of Jobs Report. *World Economic Forum*. Available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (accessed 23 February 2022).
22. Christophe Degryse (2016) Digitalisation of the economy and its impact on labour markets. *Working Paper of European Trade Union Institute*.
23. World Employment and Social Outlook: The role of digital labour platforms in transforming the world of work (2021) *International Labour Organization*. Available at: https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2021/WCMS_771749/lang--en/index.htm (accessed 21 February 2022).
24. Kuznetsova N.B. (2019) Vplyv cyfrovizacii na transformaciju praci ta sektor kreatyvnoji ekonomiky [The impact of digitalization on the transformation of labor and the creative economy sector]. *Labor market and employment*, no. 4 (60), pp. 20–30.
25. Pyshchulina O. (2020) *Cyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta socialjni determinanty* [Digital economy: trends, risks and social determinants]. Kyiv: Razumkov Center.